

14. Гіда О. Є Загальнолюдські стандарти прав людини і забезпечення їх реалізації в діяльності міліції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2000.

Опольска Н. М. Виды прав и свобод ребенка

В статье исследуются виды прав и свобод ребенка. На основе исследований отечественных и зарубежных ученых проанализированы критерии классификации прав и свобод ребенка. Сделаны предложения относительно систематизации критериев классификации прав и свобод ребенка.

Ключевые слова: права ребенка, свободы ребенка, критерии классификации прав ребенка.

Opol'ska N. M. Types of rights and freedoms of child. It is the article

The types of rights and freedoms of child are probed in the article. On the basis of researches of domestic and foreign research workers the criteria of classification of rights and freedoms of child are analysed. Suggestions are done in relation to systematization of criteria of classification of rights and freedoms of child.

Key words: rights for a child, freedom of child, criteria of classification of rights for a child.

Стеценко В. Ю.

**Київський національний університет
культури і мистецтв**

ПУБЛІЧНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОБОВ'ЯЗКОВОГО СОЦІАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті здійснений аналіз і дана характеристика публічно-правових основ обов'язкового медичного страхування. Особлива увага приділена питанням функціонування страхових фондів, ролі і значення держави в налагодженні механізму обов'язкового медичного страхування в Україні.

Ключові слова: Обов'язкове медичне страхування, публічне право, страхові фонди.

Сучасний стан системи охорони здоров'я України потребує негайного реформування. Висловлюються різні думки, щодо шляхів і засобів здійснення даного процесу. Одним з таких шляхів все частіше називається впровадження обов'язкового соціального медичного страхування. Тому особливої актуальності набуває питання правового регулювання даного виду страхування. В зв'язку з чим, необхідність чіткого усвідомлення та розуміння приватно-правових і публічно-правових елементів при здійсненні регулювання обов'язкового медичного страхування, а також співвідношення цих елементів, на наш погляд, є необхідним і дуже актуальним.

Проблеми відокремлення публічного і приватного права, а також їх співвідношення є об'єктом детального дослідження з моменту зародження юридичної науки в нашій країні і отримали достатньо детальну розробку в працях багатьох вчених, зокрема, О. А. Банчука, В. Т. Золотницького, І. В. Платонова, Ф. Карпова, В. М. Корецького, А. В. Кряжкова, А. Я. Курбатова, М. І. Малініна, К. О. Неволіна, М. К. Ренненкампа, М. Оріу та ін.

Як відомо, публічне право регулює “вертикальні відносини”, захищаючи при цьому, перш за все, сферу публічних інтересів. Тоді як приватне право регулює “горизонтальні відносини”, суб'єктами яких є рівноправні, вільні приватні особи, які прагнуть до реалізації власних приватних інтересів. “В публічному праві ціле (державна) є метою, а окрема людина грає підпорядковану роль, між тим як в приватному праві окрема людина є сама по собі метою, і будь-яке правовідношення стосується його

існування або особливого положення як засіб" [1, с. 23].

В теорії адміністративного права основними ознаками публічно-правових відносин називають:

- обов'язкова участь у цих відносинах суб'єкта, який наділений публічно-владними повноваженнями;
- підпорядкованість одного учасника публічно-правових відносин іншому – суб'єкту владних повноважень;
- імперативність публічно-правових відносин;
- домінування публічно-правового інтересу у цих відносинах [2, с. 105, 157].

Виходячи з цього, характеризуючи обов'язкове соціальне медичне страхування, необхідне підкреслити наступне.

По-перше, публічно-правовий характер проявляється в тому, що закон, який запроваджує систему загальнообов'язкового соціального медичного страхування, детально регулює організацію та здійснення даного виду страхування, порядок здійснення страхового нагляду, забезпечення фінансової стійкості страхових організацій, порядок та умови ліцензування, права, обов'язки та відповідальність учасників страхової діяльності тощо. При цьому, нормативні акти, які регулюють відносини у сфері соціального медичного страхування, містять наглядові, фінансові та забезпечувальні елементи, що мають яскраво виражену направленість публічно-правового характеру.

По-друге, як відомо, свої публічні функції держава може реалізовувати як через державні органи, так і шляхом створення інших спеціальних суб'єктів (у тому числі недержавних структур). Саме до цих суб'єктів, на наш погляд, і відносяться соціальні страхові фонди. Крім того, треба відзначити, що правовий статус даних фондів дуже схожий зі статусом державного органу. Так, до основних ознак державного органу, у юридичній науці, відносять:

- призначений для практичної реалізації державної політики у певній сфері суспільного життя (економічній, соціально-культурній, адміністративно-політичній) [3, с. 109];
- наявність встановленої законодавством компетенції;
- виконання владно-управлінських функцій і завдань держави;
- формування народом чи державою для здійснення повноважень від її імені;
- наявність визначеної структури та меж діяльності у територіальних і предметних межах;
- видання обов'язкових для виконання актів та забезпечення їх виконання, в тому числі примусовою силою держави;
- особливий порядок утворення тощо.

Аналізуючи діючі фонди загальнообов'язкового соціального страхування (пенсійного страхування; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; страхування на випадок безробіття), приходимо до висновку, що дані фонди частково відповідають даним ознакам. Вони також призначені для практичної реалізації державної політики у відповідній соціальній сфері (пенсійне забезпечення, забезпечення на випадок безробіття та ін.) і утворюються державою для здійснення повноважень від її імені. При цьому, створення фондів, визначення їх повноважень та виду діяльності здійснюється на підставі законодавчого акту.

Далі, як державний орган “у публічно-правовій сфері реалізує свої державно-владні повноваження, які становлять його компетенцію” [4, с. 248], так і фонди соціального страхування здійснюють владні повноваження в межах встановлених відповідним законом. Наприклад, до прав виконавчої дирекції Пенсійного фонду та її територіальних органів відносяться:

1) отримання безоплатно відомостей, пов'язаних з нарахуванням, обчисленням та сплатою страхових внесків, а також інших відомостей, необхідних для виконання ними функцій;

2) проведення перевірок на будь-яких підприємствах, в установах і організаціях та у фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності бухгалтерських книг, звітів, кошторисів та інших документів, пов'язаних з нарахуванням, обчисленням та сплатою страхових внесків, отримання необхідних пояснень, довідок і відомостей з питань, що виникають під час таких перевірок;

3) вимагання усунення виявлених порушень законодавства про порядок нарахування, обчислення та сплати страхових внесків;

4) вилучення документів, що підтверджують приховування (заниження) розміру заробітної плати (доходу) та інших виплат, на які нараховуються страхові внески;

5) застосування фінансових санкцій;

6) стягнення з платників страхових внесків несплачених сум тощо [5].

Крім того, рішення органів соціальних страхових фондів, які прийняті в межах їх компетенції, є обов'язковими для виконання, у тому числі всіма страхувальниками та застрахованими особами, якщо вони їх стосуються. І нарешті, у кожного фонду є законодавчо встановлена організаційна структура та територіальний масштаб діяльності.

Таким чином, можна зробити висновок, що правовий статус Фонду загальнообов'язкового соціального медичного страхування (у випадку запровадження даного виду страхування за схожою з іншими видами загальнообов'язкового соціального страхування моделлю) буде дуже близький до правового статусу державного органу, що ще раз підкреслює публічно-правовий характер даного виду страхування та цього Фонду.

По-третє, публічно-правові основи загальнообов'язкового соціального медичного страхування підкреслюються також його обов'язковістю. Тлумачні словники української мови під поняттям “обов'язковий” розуміють то, чого “треба беззастережно дотримуватися, яким не можна нехтувати; який вимагається в законодавчому порядку” [6, с. 34], той, що “завжди характерний для кого-, чого-небудь; неодмінний” [7, с. 645].

Отже, обов'язковий – це імперативний. Тобто, говорячи про обов'язкове медичне страхування розуміючи, що перше слово у даному терміні є визначальним, скеровуючим, доходимо до висновку: держава повинна створити умови для отримання страхового полісу кожним громадянином. Обов'язкове – це значною мірою обов'язок держави, фактично у неї не має іншого вибору, саме тому ми говоримо про переважно публічно-правовий характер регулювання даного виду страхування. Стосовно ж пересічного громадянина теж треба зазначити, що і він позбавлений “широкого маневру” у взаєминах з державою при обов'язковому медичному страхуванні. Це теж ознака публічного права.

Цей вид страхування об'єктивно потрібен всьому суспільству. Забезпечуючи можливість отримання якісної медичної допомоги у разі настання страхового випадку, держава фактично реалізує декілька своїх функцій. По-перше, ключову – забезпечення

прав, свобод та законних інтересів громадян. По-друге – соціальну функцію, адже охорона здоров'я – складова соціальної політики держави. По-третє, – економічну, адже завдяки запровадженню обов'язкового медичного страхування в початково не економічну категорію (надання медичної допомоги) проникають економічні механізми, котрі об'єктивізують витрати суспільства і держави на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію.

Обов'язковий характер соціального медичного страхування виражається, принаймні, у трьох моментах: по-перше, – в обов'язковості страхових платежів, які сплачуються страхувальниками; по-друге, – в існуванні спеціального механізму державного контролю й нагляду за правильністю і своєчасністю надходжень страхових платежів до спеціалізованих страхових фондів; по-третє, – у забезпеченні осіб медичними послугами на умовах і на підставі норм, які встановлені законодавством.

Отже, для реалізації публічного інтересу, який виражається у забезпеченні надання населенню країни доступних медичних послуг належного рівня та якості, державою на всіх покладається обов'язок (тобто те, що слід безвідмовно виконувати) здійснювати медичне страхування (на фізичних осіб, у разі самостійного забезпечення ними себе роботою, або на роботодавців по відношенню до їх працівників) в імперативному порядку.

Підводячи підсумок всьому вищезазначеному, до публічно-правових рис обов'язкового соціального медичного страхування, на наш погляд, відносяться:

1) обов'язковість даного виду страхування, що саме по собі виключає один з основних приватно-правових принципів – свободу волевиявлення сторін при вступі між собою в правовідносини;

2) запроваджується на підставі спеціального закону, який детально регламентує джерела надходження коштів, встановлення тарифів, порядок їх обчислення та внесення, використання коштів фонду страхування, об'єм страхового покриття та інші умови страхування (якщо система соціального медичного страхування країни передбачає наявність приватних страхових організацій, які безпосередньо здійснюють обов'язкове медичне страхування, то їх діяльність суворо регламентується нормами даного закону);

3) страхові платежі містять елементи правового режиму податків [8, с. 206]: а) мають обов'язковий характер; б) встановлюються законом; в) після сплати змінюють власника; г) забезпечуються примусовою силою держави (примусове стягнення у разі невнесення його в установлений строк тощо);

4) наявність спеціально створених публічних або напівпублічних органів, які утворюються при безпосередній участі держави і діють під її контролем (як правило, Фондів соціального медичного страхування);

5) підвищений публічний (державний та (або) суспільний контроль) з формуванням, використанням та витрачанням коштів страхового фонду [9, с. 42];

6) у разі недостатності страхових коштів, держава здійснює додаткове фінансування необхідних витрат, яке забезпечує встановлений законодавством рівень страхового покриття;

7) системою загальнообов'язкового соціального медичного страхування управляє держава.

Таким чином, безумовно, обов'язкове соціальне медичне страхування більше тяжіє до публічного права так як, по-перше, носить грошовий та розподільчий характер (тобто риси фінансів), по-друге, має вольовий характер, тобто держава безпосередньо за своєю

волею визначає принципи здійснення даного виду страхування, його порядок, суб'єктний склад, компетенцію кожного учасника даних правовідносин та інше, по-третє, передбачає створення єдиного публічного фонду, або декількох публічних страхових фондів. Крім того, опосередкованість через страхові правовідносини соціальної та інвестиційної політики держави означає обмеженість свободи волі сторін у даних правовідносинах та безпосередній або опосередкований вплив на них з боку держави.

Використані джерела:

1. *Мохов А. А.* Сочетание частных и публичных интересов при правовом регулировании медицинской деятельности / А. А. Мохов. – СПб. : Издательство “Юридический центр Пресс”, 2003. – 208 с.
2. *Основи адміністративного судочинства та адміністративного права / навч. посібник / за заг. редакцією Куйбіди Р. О., Шишкіна В. І.* – К. : Старий світ, 2006. – 576 с.
3. *Стеценко С. Г.* Адміністративне право України: Навчальний посібник / С. Г. Стеценко. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К. : Атіка, 2009. – 640 с.
4. *Кульчицька О.* Державні органи як суб'єкти права соціального забезпечення / О. Кульчицька // Вісник Львівського університету. – 2005. – Вип. 41. – С. 244-250
5. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 року № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 49-51, ст.376)
6. *Новий тлумачний словник української мови в чотирьох томах [уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко].* – Т. 3. – К. : Аконт, 2001. – 927 с.
7. *Великий тлумачний словник сучасної української мови [уклад. В.Т.Бусел].* – К. : Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2003. – 1440 с.
8. *Воронова Л. К.* Фінансове право України : підручник / Л.К.Воронова – К. : Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с.
9. *Социальное страхование в решениях Европейского Суда по правам человека: материалы и комментарии / [О. В. Андреева, М. А. Ковалевский, С. М. Ковалевский, Е. В. Соснова].* – М. : ФОМС, 2002. – 208 с.

Стеценко В. Ю. Публічно-правові основи обов'язкового соціального медичного страхування в Україні

В статті здійснено аналіз і дана характеристика публічно-правових начал обов'язкового медичного страхування. Особое внимание уделено вопросам функционирования страховых фондов, роли и значения государства в налаживании механизма обязательного медицинского страхования в Украине.

Ключевые слова: Обязательное медицинское страхование, публичное право, страховые фонды.

Stetsenko V. Yu. Public-legal bases of compulsory social medical insurance in Ukraine

In the article an analysis is carried out and description of the in public-legal a beginnings of compulsory medical insurance is given. The special attention is paid the questions of functioning of insurance funds, roles and values of the state in adjusting of mechanism of compulsory medical insurance in Ukraine.

Key words: compulsory medical insurance, public law, insurance funds.

Токарчук О. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПРО СУЧАСНЕ ЗНАЧЕННЯ ЛЕКЦІЙ С. П. ШЕЛУХІНА З КАРНОГО ПРАВА

У статті представлено погляди С. П. Шелухіна, які відображено у матеріалах його лекцій з карного права. Розглянуто погляди правника щодо питань предмету, цілей і методів вивчення карного права, злочину та покарання, а також проаналізовано їх значення для сьогодення.

Ключові слова: карне право, предмет, метод, злочин, покарання.

Правова думка українського народу, як і будь-яка інша, характеризується наявністю окремих мислителів, значення яких виходить далеко за її межі. Одним з таких є Сергій Павлович Шелухін, з іменем якого зв'язаний розвиток правової думки у другій половині ХІХ століття. Лекції Сергія Павловича Шелухіна, які існують сьогодні лише у вигляді рукописів, дозволяють розкрити не тільки погляди великого вченого, діяльність якого співпала з складними історичними процесами, на кримінальне, кримінально-процесуальне право, але і його уявлення про їх майбутнє, що є досить цікавим та корисним для сучасних досліджень в цих галузях правових знань.

Лекції вченого вирізняються прекрасною підготовкою, змістовністю, продуманістю, послідовністю розвитку основної думки, що безперечно, означає наявність високих якостей в академічному викладанні. Він близько стояв до молоді, яку навчав, до своїх слухачів, вмів поріднитися, зблизитися з аудиторією. Кожний слухач зустрічав в ньому не формальне, а духовне відношення. Вся особистість професора, наскільки вона проявлялася в науковій діяльності і в особистому відношенні до людей, була просякнута гуманністю, великою любов'ю та повагою до людини і природи.

У своїх доповідях С. П. Шелухін значну увагу звертав на історичні події і власні історичні дослідження. В його лекціях з карного права історії виділено досить багато місця. Науковець займався дослідженням подій минулих часів для визначення правового устрою минулого правового життя. Проте незважаючи на велике значення, яке він відводив історичним аспектам правового життя, його не варто називати виключно істориком права, оскільки правове життя минулого його цікавило не саме по собі, а як ступінь для розуміння сучасного (тогочасного). Погляд його був направлений на сучасність. Лише для розуміння й пояснення тих правових процесів, які відбуваються в сучасних умовах життя, С. П. Шелухін звертався до минулого. Факти історії мали для нього величезне значення, тому, що завдяки цим фактам він мав змогу показати погляд і думку народу на певний правовий інститут та його зміни. У своїх лекціях, посилаючись на історичний досвід, С. П. Шелухін підкреслював, що навіть найжорстокіші покарання не залякують людей і від них кількість злочинів не меншає. Вчений був абсолютно переконаний, що необхідні засоби, які попереджували б злочинність, що необхідним є з одного боку знищення одних умов, а з іншого - утворення других таких умов, які впливатимуть на соціальний розум громадськості та індивідуумів так, що при одних умовах і причинах творяться і ростуть злочини, а при других умовах і причинах твориться і росте ґрунт для здорового соціального життя і оздоровлення елементів, які в інших умовах стають злочинцями. Застосування історичних даних в практиці було направлене на з'ясування сучасного стану певних питань, які розглядалися в його